

Нова постановка питання про предмет соціально-філософського дослідження.

Роль тілесності в «Соціології постмодернізму» Скота Леша.

Валенса Анна

Аспіранка КНУТШ, Київ, annavalensa@ukr.net

Abstract

The article contains the analysis of The Sociology of Postmodernism by Scott Lash. Described is the significance of the “corpus” and “corporality” concepts for modern social and philosophical discourse. Lash’s approach to the examination of postmodernism and corporality concept as defined by Foucault, Deleuze, Nietzsche makes it possible to talk about the formation of the sociology of activities, where the corpus is a main factor.

Резюме

Стаття містить аналіз роботи «Соціологія постмодернізму» Скота Леша. Мова іде про значущість поняття «тіло», «тілесність» для сучасного соціально-філософського дискурсу. Підхід Леша до дослідження поняття тілесності у Фуко, Дельоза та Ніцше дає можливість говорити про важливість «теорії тіла» для соціальної філософії.

Важливою проблемою сучасних гуманітарних наук являється визначення «людського» в філософії, соціології, психології та інших сферах гуманітарного знання. Тілесність у філософському дискурсі «людського» відіграє важливу роль онтологічного чинника існування людини. Ставленням до тілесності багато в чому визначається, а подекуди навіть вичерпується, ставлення до самої людини. Тому дана тема не байдужа для соціальної філософії та філософії історії. Соціальність, як філософська категорія, - обіймає людське буття у його аспекті інтерсуб’єктивності – спільного, взаємозалежного та взаємопов’язаного існування людей у суспільстві. Тілесність тут постає на тлі взаємодії між суб’єктами соціального, виступаючи одночасно винятковим джерелом можливості такої взаємодії. Тілесність являється підґрунтям людського досвіду – фізичного, психічного, комунікативного, соціального. Саме тому стиль і спосіб використання цього поняття та його роль в соціально-філософському дослідженні має велике значення. Як зазначає Ольга Гомілко в «Метафізиці тілесності», «неможливо ґрунтовно аналізувати соціальність без чіткого усвідомлення суті використовованого при цьому теоретичним розумом концепту тілесності.» [1, ст.300]

Те, що концепт тілесності обов’язково використовується у будь-якій соціально-філософській теорії, очевидно, оскільки кожен з дослідників послуговується певним уявленням про «природу людини», до якої в явній або прихованій формі відноситься самозрозумілий факт, що людина – «втілена» істота. На наш погляд, підхід до проблеми тілесності в «Соціології

постмодернізму» Скота Леша вказує напрямок соціально-філософського дослідження, де тіло виявляється головним чинником.

Леш звертається до бачення проблематики стосунків тіла та соціальності у Фуко («Безумство і цивілізація», «Дисципліна і покарання», «Історія сексуальності», «Ніцше, генеалогія, історія»), Дельоза та Гуаттарі («Анти-Едип») і Ніцше («Генеалогія моралі» та «Воля до влади»). Важливими, на наш погляд, спостереженнями Скота Леша є розуміння відмінностей у підходах цих авторів до проблеми тілесності - разом із спробою віднайти та відзначити вклад кожного з них у справу «соціологічної адаптації» цього поняття.

Леш зазначає, що Фуко у працях про покарання та секс говорив про дезінтеграцію тіла волею до пізнання, яка відбувається під час відтворення соціального. Такі поняття Фуко як «контрпам'ять» та «недискурсивна мова» мали б на думку їх творця стати не лише теоретичними концептами, а й частиною повсякденного життя. «Якщо дискурс соціальних наук зробив можливим підкорення тіла численним інституціональним вимогам, то недискурсивна мова могла допомогти створити контрпам'ять як ресурс для опору такому підкоренню»[2] Разом з тим, тіла у Фуко виглядають пасивними, такими, що не починають боротьбу, а лише діють під впливом інституційних настанов. Намагаючись у своїй генеалогії говорити про тіло в термінах «виникнення» (Enschtehung), а не «походження» (Herkunft), Фуко акцентує значущість тілесності через її вразливість та чуттєвість. Леш цитує: «Генеалогія, як аналіз виникнення, полягає у способах виявлення тіла в історії. При цьому – мета генеалогії показати, як тіло перебуває під впливом історії і тривалого процесу деструкції тілесного.» [3]

На відміну від Фуко, Дельоз і Гуаттарі в «Анти-Едипі» досягають більшої активності тіла завдяки використанню поняття бажання: «тіло для Дельоза стає об'єктом конкуренції, під контролем якої перебувають активні сили бажання та реагуючі сили, мобілізовані капіталом та включені в боротьбу». [4] Дельоз також мав власне уявлення про концепт «тіла без органів», яке, за визначенням Леша, полягало в тому, що ми не переживаємо наші тіла як безпосередньо біологічну організацію. Такий неорганічний погляд на тіло близький до розуміння «живого тіла» Мерло-Понті.

І нарешті, аналіз концепції тіла у Ніцше, до якої почасти апелювали постмодерні філософи, дозволяє Лешеві, на нашу думку, показати необхідність та важливість створення теорії тіла для соціальної теорії. Як важливий фактор тут постає розуміння ролі несвідомого у соціальній дії. Можна погодитись з автором стосовно того, що біологічний підхід Ніцше в цілому слід відкинути, але важливість функціональності, сукупності механізмів тілесного самовідтворення, є суттєвими в дослідженні соціальної дії. Тобто активність тілесності, певна інтенційність, властива їй у здатності знаходити та скеровувати ресурси в інтересах власного відтворення, варте уваги та серйозного соціально-філософського дослідження.

З усього вище сказаного можна зробити наступні висновки. По-перше, звернімо увагу на два протилежні напрямки у стосунках соціального та

тілесного: (1) це погляд з «позиції тіла» на соціальне, як джерело репресивності для «природних» бажань та «безпосередніх» відчуттів; (2) це погляд соціального на тілесне – як джерело «хиб», загрози раціональності та руйнації духовних цінностей. По-друге, очевидна полярність і, одночасно, суцільна негативність обох зазначених напрямків мислення, що створюють поле для критики як соціального так і тілесного, майже не пропонуючи натомість шляхів ціннісного консенсусу. По-третє, натяки на необхідність і на можливість взаємного визнання цінностей тілесного та соціального можна побачити як в соціальній теорії, так і на практиці: у своїй рецепції соціально-філософських досліджень (Фуко, Дельоза і Гуаттарі та Ніцше) Скот Леш демонструє спробу послідовного «спокійного соціологічного аналізу» сучасності. Тут присутній певний позитивний підхід до перехрестя тілесного і соціального (у сенсі пошуку «корисного» для соціальної теорії і практики) – і, разом з тим, певна дистанція стосовно занадто емоційних, та роздратованих «неприйнятним становищем речей» соціальних рухів та ідеологій.

Те, що тілесність може розглядатись як предмет соціально-філософського дослідження – виразно показано Лешем у «Соціології постмодернізму» на прикладі переоцінки важливих соціально-філософських ідей Фуко, Дельоза та Ніцше. Важливим подальшим кроком у зазначеному напрямку могло б стати вивчення основних відомих соціально-філософських теорій стосовно свідомої чи прихованої ролі тілесності в них. Це дозволить показати – як саме функціонує тілесність у соціальному просторі, де і коли її роль активна, а де – пасивна, як пов'язаний тілесний спосіб людського буття зі структурою соціального.

Література / Джерела /

1. О.Гомілко «Метафізика тілесності», К.: Наук. Думка, 2001. – 340с. - ст.300.
2. С.Леш «Соціологія постмодернізму», Л.: Кальварія, 2003. – 344с. -ст.75
3. Там само, ст.77
4. Там само, ст.81